

A NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉS, VALAMINT A KÜLÖNBÖZŐ INFORMÁCIÓS RENDSZEREK ÉS SZOLGÁLTATÁSOK HASZNOSÍTÁSÁNAK NÉHÁNY KÉRDÉSE A MEZŐGAZDASÁG SZAKMAI TÁJÉKOZTATÁSÁBAN

Herpay Balázs dr.

MÉM Információs Központ

A nemzetközi együttműködés és a különböző információs rendszerek használata a mezőgazdaságban is világméretben, illetve regionális és nemzeti szinten bontakozott ki. Az együttműködés módjai a lehetőségek, feladatok és célok függvényében különböznek egymástól.

Megkísérlünk egyrészt áttekintést adni a világméretű AGRIS-ről (*International Information System for Agricultural Science and Technology = Nemzetközi Mezőgazdasági Tudományos és Műszaki Információs Rendszer*) és néhány jellegzetesen szervezett regionális rendszerről*, az ezekben való részvétel szervezési módjának okairól, másrészt elemezzük az ilyen jellegű tevékenységre általában – és a mezőgazdaságira speciálisan – jellemző legfontosabb problémákat.

Együttműködés az AGRIS-ban

Az Egyesült Nemzetek Élelmezésügyi és Mezőgazdasági Szervezete (*Food and Agricultural Organization, FAO*) az 1975-től működő AGRIS-t világméretű mezőgazdasági információs rendszerként hozta létre és koordinálja, s mint ilyen a fejlett és a fejlődő országok nemzetközi összefogása alapján fejt ki tevékenységét.

Az AGRIS *decentralizált rendszer*: hazájuk mezőgazdasági szakirodalmának válogatásáért és input anyagának az előírt formában történő elkészítéséért tagországai a felelősek. A FAO feladata az általános adminisztráció és a központi feldolgozás. Az input és az outputok díja a készítő, illetve igénylő országot terheli, míg a munka központositott részével kapcsolatos tevékenységet – az ENSZ szabályozásának megfelelően – a FAO alapjából

fedezik. A központi adminisztráció, a szervezés és fejlesztés a FAO székhelyén, Rómában van, a központi számítógépes munkához pedig az *IAEA (International Atomic Energy Agency = Nemzetközi Atomenergia Ügynökség)* bécsi számítógépét és software-jét használják fel.

1979-ben már 94 ország és nemzetközi szervezet vett részt az AGRIS-ban. Bibliográfiai anyaga 1978-ban kb. 355 ezer dokumentumot tett ki. A bevitt anyag mennyisége évről-évre növekszik, ahogy újabb és újabb tagok kapcsolódnak a rendszerbe. A korábbi résztvevők fokozatosan ugyancsak növelik saját inputjukat.

Hazánkban a *MÉM Információs Központja kooperál az AGRIS-szal*. A magyar mezőgazdasági és határterületi szakirodalmat ún. input-lapokon 1977 óta juttatja el a rendszernek. Kísérleti jelleggel megkezdte az AGRIS mágnesszalagokon alapuló szelektív információszolgáltatás kialakítását és a rendszer vizsgálatát is.

Az AGRIS hordozónyelve az angol. Gyűjtőköre a *mezőgazdaság, erdészet, vízgazdálkodás és táplálkozástudomány*, valamint az olyan ágazatoknak, mint az ökológia, környezetszennyezés stb. ezekkel szorosan összefüggő vonatkozásai. A mezőgazdasági kutatás számára alapvetően fontos alaptudományi diszciplínák (pl. a morfológia, biokémia, fiziológia) viszont alig találhatók meg benne. Gépesítési vonatkozásai sem kielégítőek, és általában hiányoznak belőle az interdiszciplináris kutatási eredmények (pl. a biotechnológia) is.

Az AGRIS óriási *előnye*, hogy eddig teljesen fehér foltokat (különböző fejlődő országokat) kapcsolt be a nemzetközi információs vérkeringésbe, nagy súlyt fektet a nem hagyományos dokumentumok feltárására, és egy rendszerben egyesíti a fejlődő és fejlett országok eredményeit.

Hátrányai (az angol nyelvűségeen kívül) bizonyos mértékben előnyeiből adódnak és így körvonalazhatók:

* A KGST országok információs együttműködésének ismertetésére e cikkben – terjedelmi okokból – nem térünk ki.

bizonyos fontos diszciplínák és speciális témák hiánya, a rendszer erősen általános volta, output oldalának és infrastruktúrájának kidolgozatlansága, illetve nehézkessége, valamint az, hogy – egyelőre – csak címetek közül. Ez utóbbi körülmény miatt az állományban meg nem lévő publikációk beszerzése – ami jelenleg egyébként is nehézkes, lassú és drága – igen kockázatosává válik, hiszen a cím alapján nehezen dönthető el egy-egy publikáció értéke, illetve fontossága. Végül nehézkessé és hosszadalmassá teszi használatát a magas színvonalú és a kezdetleges, valamint a területileg (éghajlat, övezet, gazdasági fejlettség stb.) különböző egységbe tartozó anyagok együttes, megkülönböztetés nélküli közlése.

A magyar mezőgazdaság számára a fejlődő és más adottságú országok szakirodalmának ilyen hatalmas mennyisége – bizonyos területektől eltekintve – nem előnyös, hanem inkább megnehezíti a keresést. A mezőgazdasági eredmények alkalmazhatósága ugyanis erősen függ az élő környezettől (éghajlat, talaj stb.). A magyar nyelv elszigeteltsége más ágazatokhoz képest – pl. a kémiaihoz – itt még több problémát vet fel, nem is szólva a mezőgazdasági szakemberek csekély nyelvtudásáról.

Az AGRIS anyaga havonta jelenik meg egyrészt nyomtatott bibliográfiai kiadvány, másrészt mágnesszalag formájában. A kiadványt, amely a mágnesszalagról számítógéppel vezérelt eljárással készül, a bukaresti *Apimondia* teszi közzé, és a szakmai igények szerint csoportosított bibliográfiai részen kívül minden szám szerzői és szakindexet is tartalmaz. Miután a rendszer anyagának kb. 30%-a nem hagyományos (report jellegű) irodalom, és az AGRIS még nem rendelkezik az ezek hozzáférhetőségét egy helyen biztosító kliring-intézménnyel, az ilyen leírások mellett a lelőhely is szerepel.

A résztvevők 80%-a mágnesszalagon adja át anyagát. A többi kódolt, egységes input-lapokat küld; ezeket az AGRIS munkatársai on-line terminálok segítségével a bécsi részlegnél szalagra dolgozzák át.

A Rómában, illetve Bécsben székelő *FAO/AGRIS Koordináló Központ (AGRIS Co-ordinating Centre, ACC)* az előbbi tevékenységen kívül képzési és módszertani feladatokat is ellát, és – elsősorban kiadványok és szemináriumok formájában – a rendszer működéséhez, fejlesztéséhez kínál szolgáltatásokat. Eddig 19 publikáció jelent meg a *FAO/AGRIS* referenzsorozatban. Ezek témája változatos, az indexelési útmutatótól az AGRIS mágnesszalagok kialakításának módszeréig terjed. Az inputkészítők és a felhasználók számára is készült már útmutató és 1976-tól évente több nemzetközi vagy regionális szemináriumot tartottak az input készítőik, illetve felhasználók továbbképzésére.

Az AGRIS partnerei vagy *nemzeti (országos) vagy regionális (multinacionális) központok*.

A *nemzeti szinten* együttműködő intézményeknek kétféle feladatuk van: a dokumentumok kiválogatása és

az input elkészítése, illetve a felhasználók részére a szolgáltatások megszervezése és rendelkezésre bocsátása. A partner-intézmény szinte országonként más-más jellegű. Néhány országban az AGRIS-ban való részvétel valamennyi munkálata egyetlen intézmény – sok esetben a mezőgazdasági minisztérium, vagy a legnagyobb mezőgazdasági egyetemi könyvtár – feladata. Máshol a központi intézmény csak az anyag összegyűjtésére, egységesítésére és továbbítására vállalkozik.

A nemzeti feldolgozás centralizált válfajára például az *Egyiptomi Mezőgazdasági Dokumentációs Központ (Egyptian Documentation Centre for Agriculture)* és a *Fülöp-szigetek Egyetemi Könyvtára (University of the Philippines Los Baños Library)* hozható fel. Ez a két intézmény mind az input elkészítéséért, mind a felhasználói szolgáltatásokért felelős. Munkatársaik járják az országot, gyűjtik az AGRIS tematikájába tartozó irodalmat, és tanfolyamokat szerveznek a felhasználók részére. Tervezik, hogy a nemzetközi szakirodalom megismertetésére számítógépes szelektív információterjesztési szolgáltatást alakítanak ki az AGRIS szalagokra alapozva, miközben a hazai szakirodalmat szakkibliográfiaként is közreadják.

Indiában az *Indiai Mezőgazdasági Kutatási Tanács Mezőgazdasági Kutatási Információs Központja (Agricultural Research Information Centre)* készíti az AGRIS inputját, és az AGRIS anyagából immár saját számítógéppel végez havonta retrospektív kereséseket az egyéni kutatók részére. A központ jelenleg munkálkodik az Indiában megjelent vagy az Indiával kapcsolatos mezőgazdasági publikációk annotált periodikus bibliográfiájának létrehozásán, valamint a dokumentáció és ezzel együtt az AGRIS-munka decentralizálásán.

Az egyik legelső számítógépes információszolgáltatási rendszert Jugoszlávia építette ki az AGRIS keretében. Jelenleg 2500 felhasználót látnak el havonta az igényelt téma bibliográfiájával. Az újvidéki *Szövetségi Vezetőképző Központ (Savezni Centar za Obrazovanje Rukovodećih)* már felhasználói szemináriumot is rendezett 1978-ban.

Brazília, Tunézia és Spanyolország már szintén szolgáltat az AGRIS-ból.

Brazília pl. havonta 2000 felhasználót lát el a *Nemzeti Mezőgazdasági Információs és Dokumentációs Rendszer (National System for Agricultural Information and Documentation, SNIDA)* keretében, készíti a hazai rendszer és az AGRIS számára az inputot és szerkeszti a brazil nemzeti mezőgazdasági bibliográfiát.

A tunéziai *Nemzeti Dokumentációs Központ (Centre National de Documentation)* olyan kiadványok formájában közvetít dokumentációs szolgáltatásokat, amelyekben együttesen dolgozzák fel a hazai irodalmat és az AGRIS anyagát.

A madridi *Nemzeti Beruházási Intézet (Instituto Nacional de Investigaciones)* felhasználói részére

hosszabb idő óta végez az AGRIS mágnesszalagokról retrospektív kereséseket.

A regionális együttműködés

Némely ország közvetett módon, másokkal szövetkezve, egy központi intézményen keresztül vesz részt az AGRIS-ban. Ez a regionális együttműködés többnyire nemcsak az AGRIS munkálatokra terjedt ki, hanem magában foglalja az érintett országok egymás közötti információcseréjét is.

A regionális együttműködési rendszerek közül kettőt emelünk ki. Ezek azonos vagy hasonló cél elérése érdekében teljesen más alapon jöttek létre, és így modellnek tekinthetők a regionális mezőgazdasági információs rendszerek területén.

Az Inter-American Centre for Agricultural Documentation tevékenysége

A Costa Rica-i San Joséban székelő *Amerikaközi Mezőgazdasági Dokumentációs Központ (Inter-American Centre for Agricultural Documentation, CIDIA)*, az azonos hatáskörű mezőgazdaságtudományi intézet szervezeti egysége, Latin-Amerika és a Karib-tengeri szigetek 20 országának mezőgazdasági információs együttműködését koordinálja. Saját regionális rendszere az AGRINTER. Ebben az AGRIS mintájára állítják elő az inputot, ahol lehet, a tagországok, ahol nem, maga a CIDIA. Az együttes feldolgozás a CIDIA feladata.

A rendszer legfontosabb szolgáltatása a *Latin-amerikai és Karib-tengeri Mezőgazdasági Index (Índice Agrícola de América Latina y el Caribe, IAALC)*, amely negyedévenként jelenik meg, és *mind kiadványformában, mind mágnesszalagon* rendelkezésre áll. Ebből válogatnak az AGRIS számára, és az inputot mágnesszalagon küldik el Bécsbe. 1975–1978 között 28 ezer egységet adtak be az AGRIS-ba, 50%-ban hagyományos irodalmat. A regionális rendszer ezen felül még 12 ezer egységet tartalmazott 1978-ban.

A CIDIA módszertani és hálózati munkája nem kevésbé intenzív. Különböző szolgáltatásokat nyújt, továbbképző tanfolyamokat rendez, filmeket készít, kézikönyveket, jegyzékeket állít össze a terület számára.

A feldolgozott primer irodalom másolatait kuponok ellenében szolgáltatják. Most dolgoznak egy olyan számítógépes keresési rendszeren, amely nemzeti, regionális és nemzetközi szinten egyaránt alkalmas lesz az AGRINTER és AGRIS file-okban való keresésre. Ezt használják majd fel nemzeti bibliográfiák, speciális jegyzékek és szakbibliográfiák összeállítására is.

A regionális rendszer szervezése *1970-ben kezdődött*. Mindenekelőtt az érdekelt országok információs-doku-

mentációs helyzetét és lehetőségeit mérték fel. Ezt követte a nemzeti központok megtervezése, illetve létrehozása, hiszen ezek az intézmények hivatottak hazájuk mezőgazdasági információs hálózatát kifejleszteni, munkáját koordinálni, a CIDIA-val a kapcsolatot tartani és a fejlesztési munkákat az országos igényeknek, lehetőségeknek megfelelően végezni. Érthetően helyeznek nagy súlyt a szakemberek képzésére és az AGRINTER-ben való közreműködésre.

Az AGRINTER-egytműködés tehát előbb született meg, mint ahogy a nemzeti rendszerek kiépültek, és kezdettől fogva szorosan kapcsolódik az AGRIS munkálataihoz. A koordináló intézmény, a CIDIA szorosan együttműködik a kialakuló, illetve már létrehozott nemzeti központokkal, és minden vonatkozásban segíti őket.

Az AGRINTER hordozónyelve a *spanyol*, amely a tagországokban – négy kivételével – hivatalos nyelv. A négy közül háromban az angolt, egyben a franciát használják hivatalos nyelvként.

Az AGRINTER-t kezdettől fogva kompatibilisan fejlesztették az AGRIS-szal. A koordináló CIDIA feladata, hogy e két rendszerből együttesen elgítse ki egyéni és intézményi felhasználóit a kurrens és retrospektív szolgáltatásokkal.

Az AGRINTER a már említett Indexen (IAALC) kívül a következő szolgáltatásokat nyújtja: *sakbibliográfiák, szelektív információterjesztési és reprográfiai szolgáltatások, telekommunikációs szolgálat, mezőgazdasági világszint-tanulmányok*. Ezekon kívül közreadott egy, az indexelő munkához nélkülözhetetlen spanyol nyelvű szakszótárt. A rendszer fejlesztése keretében módot kíván találni az annotált bibliográfiák és fordítások készítésének szervezésére, továbbá egy latin-amerikai mezőgazdasági adatbank létrehozására.

A CIDIA fedezi az egész rendszer adminisztrációs, koordinációs, központi számítógép-feldolgozási, fejlesztési, továbbképzési és az IAALC előállítási költségeit.

A világszintű AGRIS-rendszerbe az AGRINTER tagországai még a kezdetben beléptek. A kísérleti szakasz után az AGRINTER központja a regionális és világszintű információs együttműködést egyidejűleg, egymással párhuzamosan szervezi. *A két rendszer egymással teljesen kompatibilis*. Korábban a legnagyobb munka az AGRIS angol nyelvű munkaanyagainak, útmutatóinak spanyolra fordítása volt. Most az AGRIS regionális inputjának angol nyelvre, illetve az AGRIS-outputok spanyol nyelvre fordítása a fő feladat.

Az AGRINTER-software-t az AGRIS software-jéből fejlesztették ki, és igen jól működik: egyidejűleg végzi az AGRIS és az AGRINTER munkálatokat. A két rendszer anyaga azonban ennek ellenére is teljesen független egymástól, tehát az AGRIS sorsának nem függvénye az AGRINTER. A központi számítógép egyébként a CIDIA és a nemzeti központok rendszeren kívüli megrendeléseit is teljesíti.

A nemzeti központok előbb-utóbb *számítógép számára olvasható inputokat fognak készíteni* (jelenleg csak közvetlenül fel nem dolgozható input-lapokat adnak). Ekkor a központ a felszabaduló kapacitást szolgáltatási választékának bővítésére használja majd fel.

Az AGRINTER output oldala – akárcsak az AGRIS-é – még nem elég hatékony. Az Inter-American Institute of Agricultural Science munkatársai számára az AGRIS mágnesszalagokból 1978-ban IRMS software-rel indított szelektív információterjesztési szolgáltatást. Az eredmény igen gyenge volt. Ezután a kanadai *Nemzetközi Fejlesztési Kutató Központ (International Development Research Centre, IDRC)* közreműködésével az ISIS software-t kezdték alkalmazni mind az AGRIS, mind az AGRINTER szalagokon való kereséshez. Az IDRC ezt egy olyan módosított software-ré fejlesztette, amely már alkalmas az AGRIS- és AGRINTER-szalagokról szelektív információterjesztésre.

Együttműködés az EGK-országok között

A világméretű együttműködésben való regionális részvétel egy másik modellje az *Európai Gazdasági Közösség (EGK)* országai körében alakult ki.

Az EGK-országok AGRIS-inputjukat közösen készítik el: ez az EUR-AGRIS néven ismert tevékenység, amelynek központja Luxemburgban van.

A regionális együttműködés az egyes országokban már működő és erre a nemzetközi munkára csak másodlagosan kijelölt intézmények összjátékaként jelenik meg. Ezek az intézmények állítják össze és veszik mágnesszalagra az AGRIS számára a hazai szakirodalmat. Az egységes EGK szalagot Leopoldshafenben (NSZK) készítik, és innen küldik Bécsbe.

Ez az együttműködés az AGRIS-munkán kívül *dinamikusán fejlődik*. Célja, hogy közelebb hozza egymáshoz a tagországok különbözőképpen szervezett információs rendszereit, közös módszertani munkát kezdeményezzen, és módszertani segédleteket adjon ki. Pl. e törekvések jegyében adják ki az egyes országokban folyó kutatások közös periodikus jegyzékét, a többnyelvű tezauruszt és a mezőgazdaság és határtudományai többnyelvű szakszótárát. Egyes kiemelt ágazatokban, pl. az agrárpolitika, az állategészségügy, főként pedig a járványügy terén, közös információs rendszer és adatbank létrehozásán fáradoznak.

A regionális együttműködés *hordozónyelve az angol*, ami természetesen bizonyos problémát jelent, ellentétben az AGRINTER viszonylagos nyelvi egységével. Ezen a problémán kívánnak a többnyelvű szótárak elkészítésével, az angol inputok különböző nyelvű outputokként való megjelenésével, azaz számítógépes fordítással enyhíteni. Ez utóbbira igen kecsegtetőnek látszó rendszert

dolgozott ki a *Francia Textil Intézet (TITUS system)*. Amennyiben ez alkalmazásra kerül, megfelelő segédletek igénybevételel elvben korlátlanul válik a különböző nyelvű outputok lehetősége.

A továbbiakban az NSZK példáján mutatjuk be egy-egy ország szerepét az AGRIS-kooperációban.

Az NSZK-ban a mezőgazdasági dokumentáció és információ az egyes tartományokon belül valamilyen intézményhez (egyetem, kutatóintézet, mezőgazdasági kamara) kötötte, decentralizáltan alakult ki. Jellemző az is, hogy meglehetősen élesen határolódik el egymástól a tudományos és a gyakorlati, tehát a tudományt és a gyakorlatot szolgáló információ. Az előbbi egységei a felsőoktatáson, illetve a kutató intézményeken belül és azok szükségleteinek kielégítésére dolgoznak, míg a termelési információ elsősorban a szaktanácsadás szervezetét használja transzmisszióként.

A mezőgazdasági információs rendszerben *előbb jöttek létre a decentralizált szervezeti egységek*, mint a központok, amelyek koordinálják a munkát és egyben a nemzetközi együttműködés szervei is. A tudományok nyújtott szolgáltatások és ott működő dokumentációs-információs egységek összefogására hozta létre a Szövetségi Mezőgazdasági, Élelmiszerügyi és Erdőgazdasági Minisztérium a *Mezőgazdasági Dokumentációs és Információs Központot (Zentralstelle für Agrardokumentation und -information, Zaid)* 1969-ben. A Zaid fő feladatai a következők:

- módszertani, egységesítő elméleti és hálózati munka; az egyes (mintegy 20) dokumentációs-információs tagintézmények koordinálása;
- központi gépesített információfeldolgozás;
- a számítógépes információfeldolgozás fejlesztése;
- központi szolgáltatások nyújtása;
- nemzetközi együttműködési feladatok ellátása (elsősorban a FAO és az EGK keretében).

A Zaid a minisztériumtól és a kutatást finanszírozó egyéb szervezetektől kapott költségvetésből gazdálkodik. *Szolgáltatásai részint ingyenesek, részint önköltségesek*. A hálózati tagintézményekre vonatkozóan csak javaslati, tanácsadási joga van, őket ui. a fenntartó-finanszírozó intézmény (egyetem, kutatóintézet) felügyeli. A hálózat e tekintetben hazánk mezőgazdasági könyvtári hálózatához hasonlít. A Zaid rendelkezik azonban bizonyos keretösszeggel, amellyel az egyes egységekben a fejlesztési-gépesítési munkát támogatja (pl. az AGRIS részére végzett munkáikat kifizeti).

A Zaid-ban *az irodalom értékelésével nem foglalkoznak*, ez az információs egységek feladata. Ide csak a megfelelően elkészített referátumok és input anyagok érkeznek be a nemzeti mezőgazdasági információs rendszer, valamint az AGRIS céljaira. Ezért – szótárakon, lexikonokon, kézikönyveken kívül – nem is rendelkezik saját irodalmi bázissal.

A hús, különböző színvonalú és fejlettségű információs egység – tagintézmény – által készített szakirodalmi szolgáltatások (többnyire kartonra vitt, szabad tárgyszavazású vagy deskriptorszótár használatával előállított referátum-szolgáltatások) bekerülnek a Zaid Siemens 4004 Golem 2 rendszerébe. A tagintézmények a maguk produktumait felkészültségük és lehetőségük függvényében egységes – többnyire számítógép által közvetlenül olvasható – űrlapokon, lyukszalagon vagy mágnesszalagon adják át az imént említett rendszernek. A számítógéppel nem olvasható anyag a Zaid-ban kerül át lyukszalagra, majd a rendszerbe. A keresésen kívül *mind több tagintézmény használ szolgáltatásai (főként az indexek) előállításához számítógépet*, a Zaid-ban pedig valamennyi szolgáltatás ily módon készül.

A tagintézmények között szervezett a munkamegosztás. Feladatkörük a fenntartó intézmény profiljával elvileg ugyan egybeesik, de a legtöbb esetben csak a profil egy részét, egy-két kiválasztott ágazatát szolgálják ki, viszont az ilyen ágazatoknak általában országos szinten dolgoznak. Pl. a Hannoveri Egyetem információs egysége csak az egyetem kertészeti karát látja el, ezzel szemben országos feladatai vannak a kertészeti információban. Ilyen módon kiküszöbölték mind az átfedéseket, mind a „fehér foltokat”.

Az információs részlegek saját maguk által kialakított tárgyszórendszereket használnak; a legtöbb helyen *deskriptorszótárakkal dolgoznak*. Ahhoz azonban, hogy a gépi rendszerben a sokféle ágazat anyagát hatékonyan lehessen keresni, elengedhetetlen egy általános, a mező-és erdőgazdaság egészét nagy vonalakban átfogó előrendező szótár (Dachvokabular) alkalmazása. Ezt a Zaid dolgozta ki: 1000–1200 szócikkből áll, polihierarchikus rendszerű, egyrészt tárgy, másrészt tevékenység szerint bontja (állat-takarmányozás) szókincsét. Az egyes tagintézmények szókészletén alapul.

Az NSZK a Zaid-ra bízta a *központi intézmény szerepét az AGRIS-szal kapcsolatos munkálatokban*. Ellátja a kooperáció minden adminisztratív, szervezési, tanácsadási és finanszírozási tennivalóját. Pl. mind hazai, mind az AGRIS kívánalmaknak megfelelő irodalomfeldolgozási útmutató kidolgozása, az NSZK-ban megjelenő folyóiratok hiánytalan felosztása a bibliográfiai munkát vállaló információs egységek között stb.

Az évenként beérkező mintegy 8000 egységnyi bibliográfiai leírást a Zaid munkatársai lektorálják, javítják, tárgyszavazzák és teljes inputtá szerkesztik. A Zaid-nak ehhez számítógépet bocsátottak a rendelkezésére, használati joggal.

Megállapítások

1. Egyetlen nemzetközi vagy világméretű információs rendszer, még ha infrastruktúrájának nehéz problémáit

sikerül is kiküszöbölnie, teljességgel nem elégítheti ki egy nemzeti ágazat információs szükségleteit, sőt még egy alágazat sem látható el kielégítően egyetlen adatbázissal. Az információellátottság csak *több nemzetközi s egyéb külföldi rendszer és a hazai információs rendszer(ek) együttes hasznosításával érhető el*, főként az alábbi okok miatt:

egyetlen rendszer sem tartalmazza az összes olyan diszciplínát, amelyre az adott országban ténylegesen szükség van;

egyetlen rendszer az interdiszciplináris témák vonatkozásában mindig szegényebb, mint az ilyen témák iránti érdeklődés;

a felhasználó igényétől függ, hogy „*discipline oriented*” (pl. állatorvostudomány) vagy „*mission oriented*” (pl. fehérjekutatás) információs rendszert kíván-e használni;

a nemzetközi rendszerek hasznosításának – a gépi fordítás általánossá válásáig – nagy gátja a nyelvi különbözőség.

2. Optimális eredmény elérése érdekében *a nemzeti, a regionális és a világméretű együttműködésben való részvételt különbözőképpen lehet, sőt kell szervezni*:

a részvétel lehet országos (nemzeti) vagy területi (regionális) hatósugarú; mindkét megoldásra vannak jó példák;

az országos rendszer kialakítása esetenként megelőzi a regionális, majd a világméretű együttműködésbe való bekapcsolódást, de történhet fordítva is, akár a közbeeső regionális együttműködési szint „átugrásával”;

a regionális együttműködés létrejöhet azonos vagy különböző nyelvű országok között is;

a centralizált és a decentralizált rendszerek egyaránt működhetnek jó hatásokkal. Tehát a dolog nem elveken, hanem a jó szervezésen múlik.

3. A világméretű, nemzetközi és regionális információs rendszerek léte és igénybevétele *nem teszi feleslegessé az országos, illetve nemzeti rendszerek kiépítését és működését* még a valamelyik világnyelvet hivatalos nyelvként használó országokban sem.

4. A nemzetközi rendszerek off-line vagy on-line hozzáférhetősége – az eddigi tapasztalatok alapján – általában *nem helyettesíti a hagyományos kiadványjellegű szolgáltatásokat*, mindössze kiegészíti őket, gyorsabban teszi a nagy kiterjedésű kereséseket. A kisebb kiterjedésű keresés azonban ilyen módon nem fizetődik ki, és – különösen a kapcsolódó területeken – a folyamatos tájékozódást nem teszik lehetővé ezek az üzemmódok.

5. Egy ország (mint egység) saját szükségleteihez és igényeihez adaptált információt kíván; ezen belül *egy-egy ágazat speciálisan és komplexen igényli az ismereteket*.

6. A mezőgazdasági információknak – az ágazat jellemből adódóan – az információs rendszerekkel kapcsolatos tevékenység keretében az általánosakon kívül *speciális, jellegzetes problémákkal is szembe kell néznie*, illetve azokat is meg kell oldania.

Következtetések

Az egyes információs rendszerekkel kapcsolatos tevékenységnek az együttműködés, a szolgáltatás közös létrehozása csak az egyik oldalát adja. A másik oldal: meghatározott rendszerek és szolgáltatások kiválasztása és hasznosítása az azokban való együttműködés nélkül. Mindkét esetben vizsgálni kell a *ráfordítás és hatékonyság*, illetve az *input és output egymáshoz való viszonyát*, valamint – együttműködés esetén – a közös input készítésének problémáit is.

A hazai ágazati információs munka fenntartása és ésszerű fejlesztése mindenképpen alapvető parancs. Megvizsgálendő azonban, hogy a *külföldi szolgáltatások átvételével melyik része lenne mellőzhető*. Ilyen döntés esetén a területeket a feltárából tudatosan ki kell hagyni. Olyan külföldi szolgáltatásnál pedig, amelynél primer anyag másolata igénylésre gyorsan és biztonságosan beszerezhető, megfontolandó lehet a szerzeményezés korlátozása is. A máshonnan nem, vagy nem megfelelő módon kapható témák hazai feltárást viszont szélesíteni, erősíteni kell, ezek primer forrásainak beszerzését pedig előtérbe kell helyezni.

A külföldi szolgáltatásokkal kielégíthető területeket a felhasználók igénye, felkészültsége és nyelvtudása is meghatározza. Külföldi anyagot idegen nyelven közvetlenül csak a kutatással–oktatással foglalkozók egy része tud fogadni, elsősorban az alapkutatással foglalkozók. Itt is főként a „*mission oriented*” szolgáltatás jöhet szóba, mint pl. a fehérjekutatás, vagy az élelmiszeripar egy-egy részterülete.

Közvetítéssel más kutatói–oktatói, esetleg fejlesztői kör is fogadhat idegen nyelvű információs szolgáltatást. Közvetítőként ilyenkor leginkább az információs szakembereket vethetjük be, legyen szó akár további szelekcióról, akár a nyelvi nehézségek áthidalásáról. A jelen körülmények közepette ebben az esetben már meggondolandó: átvegyük-e a külföldi szolgáltatást. A jövő – remélhetőleg – fokozatosan majd az ilyen megoldáshoz is biztosítja az anyagi és személyi előfeltételeket. Mindenesetre az igen alapos, minden részletre kiterjedő rendszer-, illetve szolgáltatásvizsgálat sohasem hagyható el egy-egy ilyen döntés előtt.

Az egész információs rendszert a fogyasztó, a *felhasználó oldaláról kell megközelíteni*, és mindezt persze: a *korlátozott személyi és anyagi feltételek figyelembevételével*. Ezek függvényében a kiválasztott külföldi információs rendszerek és szolgáltatások felhasználásán és az ezek mellett végzett hazai feltáró munkán kívül célszerű

olyan kisebb és szűken szakosított, de kiemelt témákra vonatkozó információs alrendszereket is létrehozni, ahol a korszerű technika egyes elemeinek alkalmazása nem haladja meg személyi és anyagi lehetőségeinket.

Ilyen módon egységes szemlélet jegyében fokozatosan több hazai alrendszert is ki lehetne építeni. Ezek, kiegészítve a kiválasztott külföldi és nemzetközi rendszerek szükséges anyagával, már nagy előrelépést jelentenének a jobb információellátás felé vezető úton.

Általános követelmény, hogy a *szükségelekkel, az igényekkel és a lehetőségekkel összhangban egyszerre többféle technikát és technológiát alkalmazzunk az információs munkában*. Miközben vásárolt mágnesszalagról szelektív információterjesztést végzünk, amiatt sem kell szégyenkezni, hogy ha egyes kiválasztott referálapokból – főleg azok indexe segítségével – külön erre a célra képzett szakemberek folyamatos vagy retrospektív szolgáltatásokat készítenek. Az azonban nyilvánvaló: ahogy a hardware ára világszerte csökken, úgy idővel a még hagyományosan informált területeken is egyre inkább gépi munkát veszünk majd igénybe.

Összefoglalásként elmondható, hogy *nagyobb munkamegosztásra és specializációra kell és lehet törekedni a mezőgazdasági információ területén is*, de ehhez meg kell teremteni a személyi, anyagi és infrastrukturális feltételeket az információs intézményekben, valamint kialakítani a fogadókészséget a felhasználók körében

Irodalomjegyzék

1. BILLÉDI F.-né: AGRIS – Az egész világot átfogó információs rendszer. = Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Könyvtárosok Tájékoztatója, 1979. 1. sz. p. 1–5.
2. BUNTROCK, H.: Bibliography on AGRIS 1970 – beginning of 1978. = Quarterly Bulletin of the International Association of Agricultural Librarians and Documentalists, 24. köt. 1. sz. 1979. p. 17–22.
3. HERPAY B.-né: A Német Szövetségi Köztársaság két központi dokumentációs intézményének mezőgazdasággal kapcsolatos feladatai. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 25. köt. 10. sz. 1978. p. 467–470.
4. HERPAY B.-né: Nemzetközi információs rendszer a mezőgazdaságban, az AGRIS. = Könyvtári Figyelő, 21. köt. 6. sz. 1975. p. 512–517.
5. JUDY, J. R. – TODESCHINI, C.: INIS and AGRIS – Their use and potential in developing countries. = International Atomic Energy Agency, 21. köt. 2/3. sz. 1979. p. 41–54.
6. JÁNDY G.: A számítógépes termelésirányítás elméleti és módszertani bázisa. = Magyar Tudomány, 20. köt. 2. sz. 1975. p. 81–87.
7. MALUGANI, M. D.: AGRINTER – The Latin American and the Caribbean Information Network. = Quarterly Bulletin of the International Association of Agricultural Librarians and Documentalists, 23. köt. 1/2. sz. 1978. p. 10–18.

8. MÁRTA F.: Tudományos információ és az Akadémia. = Magyar Tudomány, 23. köt. 12. sz. 1978. p. 881-882.
9. MORALES, D. A.: AGRINTER computerization: A progress report. = Quarterly Bulletin of the International Association of Agricultural Librarians and Documentalists, 23. köt. 1/2. sz. 1978. p. 19-21.
10. RÓZSA Gy. - BRAUN T.: A szakirodalmi információ korszerűsítése a Magyar Tudományos Akadémián. = Magyar Tudomány, 23. köt. 12. sz. 1978. p. 910-917.
11. SCHRADER, S.: Strategies for the development of AGRIS Forestry - comments on a proposal of H.C. Molster. = Quarterly Bulletin of the International Association of Agricultural Librarians and Documentalists, 24. köt. 1. sz. 1979. p. 14-16.
12. SCHÜTZSACK, U.: Report of the chairman of the agricultural working group to be submitted to CIDST. 1974. 18 p. (Kézirat)

HERPAY Balázné: A nemzetközi együttműködés, valamint a különböző információs rendszerek és szolgáltatások hasznosításának néhány kérdése a mezőgazdaság szakmai tájékoztatásában

A szerző bemutatja a világméretű AGRIS rendszert és az ebben való regionális és nemzeti részvétel néhány példáját. Részletesen elemzi az AGRINTER-t mint regionális rendszert és az EGK országok regionális részvételének módját. A két együttműködési forma különbségei a résztvevő országok információs fejlettségi szintjével magyarázhatók. Az EGK országok közül az NSZK-nak a mezőgazdasági információ regionális és világméretű együttműködésében játszott szerepe bontakozik ki. A cikk végül elemzi a nemzetközi és különböző külföldi információs rendszerek, illetve szolgáltatások hasznosításának lehetőségeit és feltételeit a mezőgazdasági felhasználók szempontjából.

* * *

Mrs. HERPAY, E.: International co-operation and the utilization of agricultural information systems and services

The main features of the AGRIS system are described with some examples of national and regional participation. The regional AGRINTER system and the regional co-operation of the EEC countries are analyzed. The differences between the two forms of co-operation result from the different levels of information technology in the participating countries. Among the EEC countries the Federal Republic of Germany plays a leading role both in regional and international co-operation. The

possibilities and requirements of the utilization of national and international information systems are also investigated from the user's viewpoint.

* * *

ХЕРПАИ, Э.: Международное сотрудничество в области информации по сельскому хозяйству и некоторые вопросы использования услуг различных информационных систем по сельскохозяйственным наукам

Рассматривается международная информационная система по сельскохозяйственным наукам АГРИС и некоторые примеры участия в ней районов и стран. Подробно анализируется АГРИНТЕР как региональная система и метод регионального участия стран Европейского экономического общества. Разница между этими двумя формами сотрудничества объясняется различными уровнями развития их информационных систем. Среди стран-членов Европейского экономического общества наиболее значительна роль ФРГ в региональном и международном сотрудничестве в области информации по сельскому хозяйству. Автор с точки зрения потребителей информации анализирует возможности и условия использования услуг, предоставляемых международными и национальными информационными системами.

* * *

Frau HERPAY, E.: Einige Fragen der internationalen Kooperation und der Nutzung der Informationssysteme und -dienstleistungen auf dem Gebiet der agrarwissenschaftlichen Fachinformation

Es wird das weltumfassende Informationssystem AGRIS beschrieben und für die regionale und nationale Teilnahme an demselben werden einige Beispiele vorgeführt. Das System AGRINTER als regionales System wird eingehend erörtert, wie auch die Art und Weise der Teilnahme der EG-Länder. Die Unterschiede zwischen den zwei Formen der Beteiligung an den Informationssystemen wird mit unterschiedlichen Informationsniveau der teilnehmenden Länder erklärt. Die Rolle der Bundesrepublik Deutschland - als eines der EG-Länder - in der regionalen und in der weltweiten Kooperation in der Agrarinformation wird besonders hervorgehoben. Aus dem Aspekt ihrer Benutzer, also der Agrarfachleute werden die Möglichkeiten und Voraussetzungen der Nutzung von internationalen und ausländischen Informationssysteme und -dienstleistungen analysiert.